

Безперечно, що розповідь про книгу В.П. Рекрута буде неповною, якщо не згадати про ще одну вагому заслугу автора. Зокрема, завдяки його пошукам у запасниках Вінницького художнього музею було віднайдено портрет Д. Марковича роботи художника П.В. Носка (1885-1976), який більше 60 років припадав там пилом. Це ж саме можна сказати і про цілий ряд унікальних документів та матеріалів, уперше зібраних та систематизованих автором у додатках до книги.

Значно доповнюють книгу й численні світлини та ілюстрації із зазначеної тематики (деякі з них, взагалі, подаються вперше), а також ретельно упорядкований науково-довідковий апарат.

На жаль, у книзі зустрічаються й деякі мовні та фактичні огріхи, що, з огляду на величезну насиченість книги різними подіями, іменами та деталями, є неминучим фактом. Так, на сторінці 170 серед прізвищ авторів часопису "Народна воля" одночасно згадуються Є. Щириця та Ю. Щириця (насправді, це одна і та ж особа). Прізвище Вінницького міського голови А. Фанстіль, а не Фанствіль, як це подано на сторінці 211.

Все ж зазначені окремі неточності аж ніяк не применшують наукової ваги та новизни книги В.П. Рекрута. Більше того, дана книга на сьогодні є найповнішим та най ґрунтовнішим дослідженням в українській історіографії життя та діяльності Д.В. Марковича. Повнота та всебічність викладу матеріалу в книзі, його наукова новизна, а також глибока аргументованість висновків роблять дослідження В.П. Рекрута цінним набутком вітчизняної історіографії. Разом з цим, книга стане цінним джерелом інформації не лише для професійних істориків, фахівців-кооператорів, але й для краєзнавців – аматорів, учнів, студентів, зрештою для всіх людей, яким не байдуже майбутнє своєї держави – України.

А.К.Лисий, А.Д.Ткаченко

**БУШИН М.І., ГУРЖІЙ О.І., ТОВСТОП'ЯТ Л.М. ІЛІЯ ШУЛЬГА – ІСТОРИК УКРАЇНИ.
НАРИС ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ. ЧЕРКАСИ, 2006. – 252 С.**

У вітчизняній історичній науці є непересічні постаті, які вже давно становлять суспільний інтерес, а їх праці стали помітним надбанням для багатьох поколінь вчених-гуманітаріїв, широких кіл громадськості. І незважаючи на те, що в різні історичні періоди їх могли сприймати по-різному то зі знаком „плюс“, то „мінус“, – мало хто заперечував силу їх таланту, значущість наукового потенціалу, неординарність мислення чи світобачення. „Типовим“ прикладом цьому може слугувати М. Грушевський. Щось схоже було пов'язане з В. Антоновичем, Д. Багалієм, Д. Дорошенком, Д. Донцовим, В. Винниченком, Д. Яворницьким, М. Яворським, ще з десятками, а то й сотнями інших суспільствознавців, політиків, письменників...

На науковій ниві в різний час поряд з видатними істориками працювали й менш „помітні“ дослідники, однак своїми „скромними“ напрацюваннями вони робили внесок у розвиток суспільної думки, клали, так би мовити, власні цеглини у високі стіни храму істинної науки. Безперечно, й їх доробок має бути повною мірою оцінений наступними поколіннями, бо крізь призму вивчення їх особистого життя й творчості можна краще осягнути, за яких саме умов у різні періоди створювалася вітчизняна історіографія.

Серед українських вчених у галузі історії, діяльність і творча спадщина яких заслуговує на всебічне висвітлення, є постать Іллі Гавриловича Шульги (1921-1993) - доктора історичних наук, професора, заслуженого працівника вищої школи УРСР.

Із цим завданням успішно справилися автори рецензованої праці, один з яких – професор Бушин М.І. – був студентом Шульги І.Г. на початку 60-х рр. минулого століття. Вони поставили собі за мету здійснити аналіз наукової діяльності І. Шульги як історика України, визначити місце та значення його наукової спадщини у вітчизняному історіографічному процесі. При цьому важливим аспектом дослідження стало з'ясування умов, за яких формувався І. Шульга як вчений і педагог.

Дослідники наукову діяльність та життя І. Шульги умовно поділили на три великих періоди:

І. 1921-1954 рр. – народження, дитинство й юність, здобуття освіти і отримання спеціальності, початок педагогічної діяльності та науково-історичної роботи, визначення кола творчих інтересів, формування світогляду Іллі Гавриловича Шульги.

ІІ. 1954-1972 рр. – робота в Ужгородському державному університеті, поглиблене вивчення минулого України, публікація перших наукових студій із соціальних рухів та економічного становища Закарпаття в другій половині XVIII – першій половині XIX ст., дослідження виробничих соціально-економічних і культурних зв'язків мешканців Західної України з іншими регіонами країни та іноземними державами.

Ш. Ш. 1972-1993 рр. – перебування у Вінницькому державному педагогічному інституті ім. М. Островського, продовження розробки різноманітних аспектів історії Закарпаття, вивчення соціально-економічного розвитку Поділля й Волині кінця XVIII - початку XIX ст., дослідження голодоморів початку XX ст. в Україні, активна громадська діяльність у краєзнавчому товаристві „Поділля”, „Товаристві української мови ім. Т.Г. Шевченка”, Вінницькій обласній організації Товариства книголюбів.

Авторами доведено, що Ілля Гаврилович Шульга серед багатьох українських істориків 1960-1990-х рр. займає помітне місце. Його наукова та педагогічна спадщина дозволяють стверджувати, що він належить до того покоління вітчизняних істориків, які зуміли не лише зберегти, а й примножити в своїй діяльності кращі здобутки української історіографії. Ілля Гаврилович - один із тих науковців, які мали різнобічні творчі інтереси та неабиякі професійні знання, працювали над створенням об'єктивної історії України.

Як історик Шульга формувався в досить складних суспільно-політичних умовах сталінсько-брежнєвської тоталітарної системи, яка характеризувалася тиском на духовність людей, приниженням ролі інтелігенції та переслідуванням національно-культурних діячів, що призводило до абсолютного панування принципу партійності в історичній науці, гіперболізації класового підходу, нехтування об'єктивністю і процесами ціннісного пізнання.

Тематика історичних студій І. Шульги поступово зазнавала певних змін. Так, на першому етапі своєї творчості він вивчав переважно аспекти економічного України другої половини XVIII-XIX ст., а в кінці 80-х рр. XX ст. І. Шульга захопився висвітленням новітньої історії України.

Зрозуміло, що історичні праці, особливо раннього періоду, не були позбавлені ідеологічних догм, штампів і стереотипів в угоду тогочасному політичному режиму. Теоретичною основою праць вченого того періоду, природно, був марксизм-ленінізм. Однак Шульга вже на той час помітно відрізняється від багатьох представників „офіційної” ортодоксальної історіографії різноманітністю підходів до проблематики досліджень, оригінальністю висновків, докладною аргументованістю і переконливою логікою.

Він помітно розширив джерельну базу наукових пошуків із минулого України порівняно з попередниками, ввів до наукового обігу нові комплекси історичних документів. Зробивши внесок у розробку багатьох тем, вчений своїми працями створив ґрунтовну основу для подальшого вивчення соціально-економічної історії пізнього феодалізму, голодоморів радянської доби в Україні. Зокрема, дав імпульс для поглиблених розробок означених проблем таким вченим, як О. Мазурок, В. Задорожний, В. Пальок, Г. Демян, Л. Раковський, А. Зінченко, С. Дровозюк, М. Лихогляд, О. Струкевич та багатьом ін.

Праці І. Шульги, його творча спадщина стали важливим фактором розвитку регіональних досліджень, джерелом пізнання потенційних можливостей створення системного викладу суспільствознавцями вірогідних знань про історію українського народу в межах тієї суспільно-політичної ситуації, що існувала в Україні протягом 50-90-х рр. XX ст.

Талановитий лектор і педагог, він створив власну школу, з якої вийшла плеяда нині широко відомих вчених. А активно займаючись громадською роботою, Ілля Гаврилович упродовж багатьох років очолював Вінницьку обласну організацію „Товариства книголюбів”, був активним учасником товариства „Просвіта”.

Слід зазначити, що джерельна база монографії значно розширена за рахунок неопублікованих джерел, виявлених у державному архіві Вінницької області, Вінницькій державній обласній науковій бібліотеці ім. К.А. Тімірязєва, Науковій бібліотеці Ужгородського національного університету, обласній науковій бібліотеці ім. Т.Г. Шевченка м. Черкаси. Особливо важливим є особовий фонд І. Шульги в Державному архіві Вінницької області, що містить документи, які стосуються біографії, наукової та педагогічної діяльності, особисті матеріали, офіційні посвідчення, отримані вченим у зв'язку з ювілейними датами, нагородженнями тощо; рукописи наукових праць, листування, фотографії (групові та індивідуальні) і т. ін.

Архівні документи для відтворення цілісної біографії І. Шульги було використано вперше.

Автори, і до них приєднуються рецензенти, сподіваються, що Іллю Гавриловича Шульгу ще довго пам'ятатимуть як проникливого дослідника минушини та сучасності рідної України.